

Kooste osallistujapalautteista

Tämä on kooste *Suomi 100 – Suomalaisen demokratian tulevaisuuskeskustelut* -hankkeessa oikeusministeriön järjestämien demokratiatapahtumien sekä oikeusministeriön ja Sitran yhdessä järjestämän Tulevaisuuden kyselytunti -tapahtuman osallistujapalautteista.

Osallistujapalautteiden perusteella tapahtumien voidaan arvioida onnistuneen järjestelyiden, sisältöjen, ennakkotiedotuksen ja rakenteen osalta erinomaisesti (yhteenlaskettu keskiarvo 4,11 asteikolla 1-5). Tavoitteiden onnistumisen osalta numeerista palautetta kerättiin vain kahdesta tapahtumasta (yhteenlaskettu keskiarvo 3,68 asteikolla 1-5), mutta vapaamuotoisen palautteen perusteella voidaan arvioida, että tapahtumille asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin hyvin.

Pietarsaari 23.10.2017

Pietarsaaren demokratiatapahtuman palautekyselyyn vastasi yhteensä 12 osallistujaa (vastausprosentti 32 %).

Vastaajia pyydettiin arvioimaan tilaisuuden eri osioiden onnistumista asteikolla 1-5 (1=heikko, 5=erinomainen). Tilaisuuden eri osioiden arvioitiin onnistuneen hyvin/erinomaisesti. Erityistä kiitosta saivat aikataulu (ka. 4,58), paikka ja tarjoilut (ka. 4,42) sekä yhteenveto (ka. 4,08).

Vastaajien määrä: 12

	Keskiarvo
Ennakkotiedotus	4
Seminaarin avausosio ja alustukset	3,92
Dialogiset keskustelut	3,92
Yhteenveto	4,08
Paikka ja tarjoilut	4,42
Aikataulu	4,58
Yhteensä	4,15

Lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5, miten hyvin seminaari saavutti tavoitteensa (1=heikosti, 5=erinomaisesti). Tavoitteiden arvioitiin toteutuneen hyvin.

Vastaajien määrä: 12

	Keskiarvo
TAVOITE 1: keskustella keinoista yrittäjyyden edistämiseksi paikallisesti ja valtakunnallisesti	3,92
TAVOITE 2: nostaa esiin hyviä esimerkkejä, kysymyksiä ja kehittämissuhteita yritysten elinvoimaisuuden parantamiseksi ja toimintaympäristön kehittämiseksi	3,58
TAVOITE 3: etsiä uudenlaisia keinoja edistää ja vahvistaa vuoropuhelua yrittäjien ja päättäjien välillä	3,08

Yhteensä	3,53
----------	------

Lopuksi osallistujia pyydettiin kertomaan avovastauksin, mikä tilaisuudessa oli parasta tai mikä olisi voinut mennä paremmin. Kommenteissa esitettiin mm. seuraavia kehittämisehdotuksia:

- Tilaisuuteen olisi voinut kutsua enemmän yrittäjiä; yrittäjien ja päättäjien vuoropuhelu jäi vähäiseksi.
- Tilaisuuden tavoitteet olisi voitu esitellä alussa selkeämmin, dialogin pohjustukselle oli liian vähän aikaa ja tilaisuus oli tavanomainen asiapohjainen kehittäjäseminaari sen sijaan, että se olisi tarjonnut uudenlaisen lähestymistavan dialogiin.
- Keskusteluille olisi toivottu enemmän aikaa.
- Ilmoittautuneille olisi voinut lähettää automaattisen vahvistuksen.
- Eräs palautteen antaja kritisoi sitä, ettei seminaarin kaksikielisyys toteutunut, vaan kaikki alustukset pidettiin ruotsin kielellä. [Huom. kutsussa mainittiin, että "tilaisuus järjestetään ensisijaisesti ruotsin kielellä, mutta puheenvuoroja on mahdollista esittää myös suomeksi". Lisäksi yhdessä ryhmässä keskustelut käytiin suomen kielellä.]

Myönteistä palautetta annettiin seuraavasti:

- Seminaarin aihetta pidettiin erittäin ajankohtaisena ja tärkeänä.
- Seminaari oli intensiivinen ja hyvä lyhykäisydessään, vaikka aiheesta voisi keskustella erittäin pitkäänkin.
- Tilaisuuden fasilitoijia ja ministeriön henkilökuntaa kiiteltiin ja pidettiin hyvänä asiana, että seminaari järjestettiin pääkaupunkiseudun ulkopuolella.
- Seminaaria keuhuttiin myös siitä, että siellä oli mahdollista tavata ihmisiä, verkostoitua sekä keskustella kehityksestä ja edistyksestä.

Helsinki 26.10.2017

Nuoret mukana! -demokratiatapahtuman palautekyselyyn vastasi yhteensä 33 osallistujaa (vastausprosentti 22 %). Vastaajista 29 oli nuoria, kolme opettajia ja yksi päättaja tai virkamies. Lisäksi saatiin erillinen palaute yhden tapahtumaan osallistuneen koulun opiskelijoilta (16 vastaajaa).

Vastaajia pyydettiin arvioimaan tapahtuman eri osioiden onnistumista asteikolla 1-5 (1=heikko, 5=erinomainen). Erityistä kiitosta saivat paikka (Säätytalo) ja tarjoilut (ka. 4,52). Myös muiden osioiden arvioitiin toteutuneen hyvin.

Vastaajien määrä: 33

	Keskiarvo
Ennakkotiedotus ja -materiaalit	3,64
Paikka ja tarjoilut	4,52
Tapahtuman aikataulu	3,73
Osallistujien ohjeistus tapahtuman aikana	3,91

Avausosio (ministerin videotervehdys ja Justimusfilms)	3,45
Työpajatyöskentely	3,67
Loppudialogi ja paneeli	3,88
Yhteensä	3,83

Vastaajia pyydettiin arvioimaan sanallisesti, mitkä olivat heidän mielestään niiden työpajojen päätavoitteet, joihin he itse osallistuivat ja miten hyvin ne toteutuivat. Monessa vastauksessa työpajojen tavoitteina pidettiin sitä, että nuorille kerrottaisiin vaikuttamismahdollisuuksista, nuoret saataisiin osallistumaan ja vaikuttamaan enemmän, ja että nuoria kuultaisiin.

Monilta jäi vastaamatta kysymykseen siitä, miten hyvin työpajojen tavoitteet toteutuivat. Saatujen vastausten perusteella voidaan kuitenkin arvioida, että työpajat onnistuivat kokonaisuudessaan hyvin tavoitteiden toteutuksessa, käytännön järjestelyissä ja ne olivat mielenkiintoisia. Erityisesti työpaja 2 (Kohtaa päättäjät) sai paljon positiivista palautetta. Vastaajat olisivat kuitenkin toivoneet, että tässä työpajassa päättäjät olisi kierrätetty eri ryhmissä, jolloin osallistujilla olisi ollut mahdollisuus jutella usean eri päättäjän kanssa. Työpaja 1 (Näin viestisi menee perille) sai palautetta siitä, että ohjeistus oli hieman epäselvää, toteutus haparoi ja muutamat vastaajat kokivat, ettei Justimusfilmsin läsnäolo ollut toimiva ratkaisu, eivätkä nämä vaikuttaneet innostuneilta.

Muutama nuori koki, ettei työpajassa 3 (Kaikki vaikuttamisen keinot käyttöön!) annettu tehtävä etsiä netistä yhteiskunnallista tietoa ollut kiinnostava tai hyödyllinen. Jotkut vastaajista kokivat, että työpajojen keskustelut jäivät pintapuolisiksi ja osa puolestaan koki, ettei oppinut mitään työpajoissa.

Lopuksi vastaajille annettiin mahdollisuus vapaaseen sanaan (Mikä oli parasta tapahtumassa tai mikä olisi voinut mennä paremmin? Mitä jäi päällimmäisenä mieleesi? Miten voit hyödyntää tapahtumassa oppimaasi omassa elämässäsi / toiminnassasi?). Kokonaisuudessaan tapahtuma sai paljon positiivista palautetta, mutta myös kritiikkiä. Osallistujien ikäjakauma jakoi mielipiteitä eniten. Erityisesti monen lukiolaisen palautteessa osallistujien laajaa ikähaarukkaa kritisoitiin. Moni koki, että työpajatyöskentelyt ja keskustelut olisivat olleet antoisampia, jos tapahtuma olisi suunnattu vain lukiolaisille tai vastaavasti vain yläkoululaisille. Yläkoululaisista muutama sitä vastoin antoi positiivista palautetta juuri laajasta ikähaitarista ja siitä, että eri-ikäiset ja eri kouluista tulleet oli sekoitettu työpajoissa.

Kritiikkiä annettiin tapahtuman aikataulusta, joka koettiin liian kiireiseksi/tiukaksi. Lisäksi tuotiin esiin se, että työpajojen ohjaamista olisi pitänyt kehittää esimerkiksi ajankäytön ja selkeämmän tehtävänannon suhteen. Toisaalta mainittiin positiivisena asiana se, että ohjaajat aidosti pyrkivät tekemään tapahtumasta onnistuneen. Positiivista palautetta annettiin muun muassa tapahtuman tarjoiluista, juhlavasta paikasta, osallistujien mahdollisuudesta kohdata päättäjät sekä siitä, että tapahtuma toi esiin monenlaisia vaikuttamismahdollisuuksia. Lisäksi kiiteltiin sitä, että tällainen tapahtuma järjestettiin nuorille ja että kokonaisuudessaan tapahtuma oli mielenkiintoinen ja hyödyllinen.

Opettajat kiinnittivät palautteissaan huomiota erityisesti käytännön toteutukseen liittyviin asioihin. Liian kireää aikataulua, pienryhmien muodostusta sekä työpajojen strukturointia kritisoitiin. Opettajilta kiitosta saivat tapahtuman idea kokonaisuudessaan sekä toiminnalliset osiot ja päättäjien kohtaaminen.

"Oli hienoa, että oppilaat pääsivät työskentelemään eri kouluista tulevien oppilaiden kanssa. Työskentely oli sitä antoisampaa, mitä rohkeampi ryhmä oli."

Ainoa kyselyyn vastannut päättäjä kommentoi työpajaan 3 valittuja keskustelunaiheita ja keskustelun käymistä seuraavasti:

”Keskusteluaiheet eivät ehkä olleet ysiluokkalaisille parhaat mahdolliset ja keskustelua oli vaikea saada syntymään. Lukiolaisten kanssa kysymykset olivat toimivia ja keskustelu antoisaa.”

Erillinen palaute yhden tapahtumaan osallistuneen lukion opiskelijoilta (16 vastaajaa):

Työpaja 1 (yhteensä 8 vastaajaa, osa valinnut useamman vaihtoehdon)

- Paja oli ihan ok., En jaksanut innostua käsitellyistä teemoista. (6 vastaajaa)
- Paja oli hyvin toteutettu ja toimi hyvin. (1 vastaaja)
- Työskentelin ja keskustelin aktiivisesti pajassa. (2 vastaajaa)
- Paja ei toiminut. (1 vastaaja)

Työpaja 2 (yhteensä 8 vastaajaa, osa valinnut useamman vaihtoehdon)

- Työskentelin ja keskustelin aktiivisesti pajassa. (8 vastaajaa)
- Paja oli kiinnostava. (7 vastaajaa)
- Paja oli hyvin toteutettu ja toimi hyvin. (5 vastaajaa)
- Paja ei toiminut. (1 vastaaja)
- Opin uutta. (1 vastaaja)

Työpaja 3 (yhteensä 13 vastaajaa, osa valinnut useamman vaihtoehdon)

- Paja oli ihan ok. (7 vastaajaa)
- Työskentelin ja keskustelin aktiivisesti pajassa. (8 vastaajaa)
- En jaksanut innostua käsitellyistä teemoista. (7 vastaajaa)
- Paja ei toiminut. (7 vastaajaa)
- Paja oli kiinnostava. (1 vastaaja)
- Paja oli hyvin toteutettu ja toimi hyvin. (1 vastaaja)
- Opin uutta. (1 vastaaja)

Työpaja 4 (yhteensä 4 vastaajaa, osa valinnut useamman vaihtoehdon)

- Paja oli hyvin toteutettu ja toimi hyvin. (3 vastaajaa)
- Työskentelin ja keskustelin aktiivisesti pajassa. (3 vastaajaa)
- Opin uutta. (2 vastaajaa)
- Paja oli kiinnostava. (3 vastaajaa)
- Paja oli ihan ok. (1 vastaaja)
- Paja ei toiminut. (1 vastaaja)

Näissä palautteissa kiitosta sai erityisesti työpaja 2 (Kohtaa päättäjä):

”Päättäjien kanssa jutteleminen oli kivaa, ja kiinnostavaa.”

”Paja 2 oli mielenkiintoinen ja kävimme hyviä keskusteluja.”

"Kohtaa päättäjä -paja oli todella kiinnostava, toki olisi voinut olla kiva jutella muidenkin kuin vain yhden päättäjän kanssa."

Myös näissä palautteissa kritisoitiin tiukkaa aikataulua sekä osallistujien ikähaarukkaa:

"Pajoissa oli liian vähän aikaa, joten ei saatu aikaiseksi syvällistä keskustelua tai mielenkiintoisia ideoita."

"Ikähaarukka oli liian suuri. Jos samassa ryhmässä pohtivat ja keskustelevat abit ja 8-luokkalaiset (joita ei hirveästi kiinnostanut), ei lopputulos voi olla kovin toimiva."

"Työpajoissa tuli kiire ja yleisesti vetäjät hieman flegmaattisia eikä vaikuttaneet niin kiinnostuneilta."

"Tuntui myös oudolta olla abina paikalla, koska kaikki muut yläastelaisia. Siinä missä yläastelaisia häiritsi nettikiusaaminen, meitä abeja häiritsi pääsykoeuudistus joten oli siis vaikea "klikata" muiden osallistujien kanssa."

"Paljon yläasteikäisiä, joten keskustelut olivat usein eri näkökulmista eivätkä sujuneet."

Idea oli hyvä, mutta toteutus olisi kannattanut tehdä erilalla esim. yläaste ja lukio erikseen."

Helsinki 14.11.2017

Saamen kieltä ja kulttuuria koskevan tilaisuuden palautekyselyyn vastasi kuusi (6) henkilöä (vastausprosentti 25 %). Vastaajista neljä (4) oli osallistunut saamelaisnuorten ja opetusministerin dialogiin, kaksi (2) oli seurannut dialogia osallistumatta itse keskusteluun.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan tilaisuuden eri osioiden onnistumista asteikolla 1-5 (1=heikko, 5=erinomainen). Vastaajia kehoitettiin arvioimaan vain niitä osioita joihin he olivat itse osallistuneet. Kaikkien osioiden arvioitiin onnistuneen hyvin tai erinomaisesti (ka. 4,38). Erityistä kiitosta saivat ennakkovalmistelu, -tiedotus ja -materiaalit (ka. 4,67) sekä varsinainen dialogi opetusministerin ja nuorten välillä (ka. 4,67). Myös aamun valmistelevat keskustelut ja paikka (Smolna) saivat kiitosta.

Vastaajien määrä: 6

	Keskiarvo
Ennakkovalmistelu, -tiedotus ja -materiaalit	4,67
Paikka (Helsinki)	4,5
Tilat ja tarjoilut Smolnassa	4,17
Ohjelman aikataulu ja rakenne	4,17
Valmistelevat keskustelut (aamu)	4,5
Dialogi opetusministerin ja nuorten välillä	4,67
Dialogin purku ja jatkotoimista sopiminen	4
Yhteistiedote	4,33
Yhteensä	4,38

Vaikka palautteeseen vastanneiden määrä jäi alhaiseksi, voidaan sekä numeeristen arvioiden että osallistujilta saadun suullisen palautteen perusteella todeta, että tapahtuma oli kokonaisuudessaan erittäin onnistunut. Eräs dialogia seurannut palautteen antaja kommentoikin seuraavasti:

"Tilaisuus oli todella onnistunut, aamun valmistelevien keskustelujen aikana päästiin hyvin nopeasti oikeanlaiseen tunnelmaan. Luottamuksen ja kunnioituksen määrän lisääntymisen saattoi suorastaan aistia. Oli yllättävää, miten pienillä asioilla saatiin tunnelma viritettyä juuri oikeanlaiseksi."

Vastaajia pyydettiin kertomaan, mitä he pitivät tilaisuuden päätavoitteina ja miten hyvin niiden toteutuksessa onnistuttiin. Tilaisuuden päätavoitteiksi mainittiin saamelaisnuorten kuuleminen ja heidän kokemustensa välittäminen sekä tiedon lisääminen, luottamuksen ja kunnioituksen herättäminen, yhteyden luominen saamelaisnuorten ja päätöksentekijöiden välille sekä jatkotoimien selvittäminen. Vastausten perusteella voidaan todeta, että tiedon ja kokemusten välittäminen, saamelaisnuorten kuuleminen sekä yhteyden luominen onnistuivat hyvin. Todettiin, että luottamuksen syntyminen vie aikaa, mutta tilaisuudessa sille luotiin hyvä pohja. Jatkotoimien suhteen jäätiin kuitenkin kaipaamaan lisää linjauksia ja valtiovallan vastauksia jatkotoimista. Vastaukset tähän kysymykseen olivat samansuuntaisia riippumatta siitä, oliko vastaaja osallistunut varsinaiseen dialogiin vai pelkästään seurannut sitä.

Lopuksi vastaajille annettiin mahdollisuus vapaaseen sanaan (Mikä oli parasta tapahtumassa tai mikä olisi voinut mennä paremmin? Mitä jäi päällimmäisenä mieleesi? Miten voit hyödyntää tilaisuudessa oppimaasi omassa elämässäsi / toiminnassasi?). Hyvänä pidettiin sitä, että ministeri ylipäättäen tuli tapaamaan saamelaisia. Monet vastaajista olisivat kuitenkin toivoneet enemmän aikaa varsinaiselle dialogille. Vastausten perusteella parasta tilaisuudessa oli dialogi ja avoimuus:

"Hienoa tilaisuudessa oli se, että jokainen oli valmis antamaan jotain henkilökohtaista panokseksi päivän onnistumiseen ja että tämä tapahtui kuin aivan vahingossa, hyvin luontevasti."

Eräs dialogiin osallistunut vastaaja ehdotti, että vastaavanlaisia tapaamisia ministerin kanssa järjestettäisiin myös jatkossa. Erään dialogia seuranneen osallistujan mielestä puolestaan käytettyä menetelmää voisi soveltaa jatkossa myös muihin asiayhteyksiin. Tilaisuuden tapahtumapaikka (Helsinki) nähtiin myös oikeana ratkaisuna tämän luonteiselle tilaisuudelle. Tutustumista virkamiesten työn sisältöön pidettiin myös arvokkaana ja virkamiesten toivottiin hyödyntävän oppimaansa sekä saamelaisten omaa asiantuntijuutta toiminnassaan.

Tulevaisuuden kyselytunti 27.11.2017

Palautekyselyyn vastasi 41 henkilöä (vastausprosentti n. 34 %), joista yhdeksän oli päässyt esittämään oman kysymyksensä ministereille.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan tapahtuman eri osioiden onnistumista asteikolla 1-5 (1=heikko, 5=erinomainen). Eri osioiden arvioitiin onnistuneen hyvin tai erinomaisesti (yhteenlaskettu keskiarvo 4,07). Erityistä kiitosta saivat ennakkotiedotus, kyselytunti-osio sekä paikka ja tarjoilut (ka. yli 4). Tapahtuman avausosio ja paneelikeskustelu sekä aikataulu saivat hieman muita osioita heikommät arvosanat.

Vastaajien määrä: 41

	Keskiarvo
Ennakkotiedotus	4,22
Tapahtuman avausosio ja paneelikeskustelu	3,78
Tulevaisuuden kyselytunti	4,02
Paikka ja tarjoilut	4,39
Aikataulu	3,95
Yhteensä	4,07

Vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5, miten hyvin tapahtuma saavutti tavoitteensa (1=heikosti, 5=erinomaisesti). Tapahtuman päätavoitteen arvioitiin toteutuneen hyvin.

Vastaajien määrä: 41

	Keskiarvo
Tarjota mahdollisuus rakentavaan ja kunnioittavaan keskusteluun ministereiden ja kansalaisten välillä.	3,83

Vapaa palaute

Vapaassa palautteessa eniten mielipiteitä jakoi Tulevaisuuden kyselytunti -osion tunnelma ja erityisesti varapuhemies Mauri Pekkarisen tapa johtaa puhetta. Osa vastaajista piti rennosta tunnelmasta:

"Pakko sanoa että paras osuus oli Mauri Pekkarisen rento ja hauska juonto kyselytunnin aikana."

"Tilaisuus oli mukavan rento korkean profiilin osallistujista huolimatta. Mauri Pekkarinen oli loistava keskustelun puheenjohtaja."

"Puheenjohtaja oli vallan mainio. Tapahtuma oli järjestetty hyvässä hengessä ja ministerit olivat rohkeita lähtiessään mukaan."

"Seriösa frågor på ett lättsamt sätt, känslan av närhet till ministrarna på plats."

"Parasta oli eläväinen pj Mauri Pekkarinen. Olin siellä kuin kotonani. Kunnioittavan ja humoristisen hengen keskellä."

Osa puolestaan olisi toivonut ministereiltä ja varapuhemieheltä vakavampaa suhtautumista:

"Kaikki ministerit eivät tuntuneet ottavan tilaisuutta kovin vakavasti ja puhemiehen asenteessa oli mielestäni parantamisen varaa. Jatkuva vitsailu ja itselle hankalien aiheiden sivuuttaminen ei ollut hyvä ratkaisu, eikä myöskään antanut viestiä "kunnioittavasta vuoropuhelusta".

"Puheenjohtajan vetämä linja oli jämpä ja hauska, mutta samalla sillä poljettiin allensa demokraattinen vuoropuhelu lähes diktaattorimaisella otteella."

"Erikoista oli se, että puhemies Mauri Pekkarinen naputti vasaralla jo ennen kuin kaksi minuuttia oli kulunut (otin omalla sekuntikellolla aikaa)."

Tapahtuman perusidea ja konsepti saivat paljon kiitosta, ja palautteissa toivottiin, että vastaavia tilaisuuksia järjestettäisiin jatkossakin:

"Hienoa että sellainen mahdollisuus avautui ja järjestettiin ylipäätänsä. Tämä lisää luottamusta politiikassa toimivien tahojen suuntaan ja tukee aitoa dialogia kansan ja julkisen sektorin ja valtion välillä"

"Parasta koko konsepti, hieno juttu! Tunnelma oli erittäin positiivinen!"

"Paras tilaisuus, missä olen ollut. erinomaisesti valmisteltu ja noudatti annettuja asiasisältöjä erinomaisesti."

"[...] tilaisuus oli hieno ja koen, että tällainen oli hieno tapa saada ääntään kuuluville."

"Itse näin Erätauko- ja Tulevaisuuden kyselytunti -tapahtumat kumminkin erittäin hedelmällisenä anniltaan ja toivon, että samankaltaisia tulisi uudestaan. Nämä kehittävät yhteiskuntaa."

"Konsepti on kuitenkin erinomainen ja tällaista on saatava lisää tulevaisuudessa!"

"Parasta oli aito keskustelu hallituksen ja kansalaisten välillä. Oli hieno kokemus kysyä suoraan ministeriltä oman kysymyksen ja saada siihen vastaus. Loistavaa!"

Toisaalta konseptiin esitettiin myös joitain kehittämisehdotuksia liittyen mm. aikatauluun ja käsiteltävien kysymysten määrään sekä kysymysten käsittelytapaan:

"Kysymyksille oltaisiin voitu varata enemmän aikaa ja ministereiden vastausaikaa rajoittaa tiukemmin."

"Valitaan jatkossa yksi tai kaksi teemaa jotta päästään syvemmälle keskusteluun."

"Voisiko jatkossa jäsentää kyselytunteja aiheen ja/tai ministerin mukaan, esim. energia-asioiden kyselytunti, kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kyselytunti, sote-kyselytunti (tai -tunnit...) jne. Paikalla voisi olla vastaavien ministereiden lisäksi valtionhallinnon erityisasiantuntijoita. Saattaisi olla todella hedelmällistä vuoropuhelua."

”Seuraavassa kokeilussa rohkeasti rajatkaa kysymysten määrä vaikka neljään. Ja tuokaa ministerit kansan pariin samoihin pöytiin. Vähemmän olisi enemmän.”

”Keskutelu-aikaa olisi toivonut hiukan lisää ja toki kysymysten esittäjät olisivat varmaan mielellään antaneet kommenttinsa ministerien vastausten jälkeen.”

”Jos puhe on siitä, että pitää olla jotain muuta kuin katsomo-osallisuutta, niin eikö silloin itse tilaisuudessaakin pitäisi pyrkiä siitä eroon?”

Osa vastaajista ei pitänyt joidenkin kysymysten jälkeen käytyjä keskusteluhetkiä vierustoverin kanssa mielekkäinä:

”Kyselytunti oli mielenkiintoinen, mutta 3 minuutin aika keskustelulle vierustoverin kanssa ehkä hieman teennäinen.”

”[...] ei ollut ihan hyvä ratkaisu, että ministerit pelasivat aikaa pistämällä yleisön itse pohtimaan kysymyksiä. Ilman keskusteluhetkiä olisi ehditty käydä läpi useampia kysymyksiä ja olisi voinut olla aikaa myös ex tempore -kysymyksille.”

”En kokenut pöydissä käytyä keskustelua tarpeelliseksi.”

”En pitänyt siitä, että lähes joka kysymyksestä olisi pitänyt keskustella vieruskaverin kanssa.[...] Näiden sijasta olisi voinut olla enemmän suoraa keskustelua kansalaisten ja ministerien kesken.”

Jotkut kysymyksiä ennakoon lähettäneistä vastaajista olivat odotetusti pettynyt, kun he eivät ehtineet esittää tilaisuudessa omaa kysymystään ministereille:

”Harmittaa. Osallistuin yksittäisenä kansalaisena. Lähetin oikeusministeriöön etukäteen kysymyksen. [...] Lopullinen kysymykseni katsottiin kuuluvan Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan.”

”Suuri ja painava pettymys oli se, kun en päässyt esittämään kysymystäni.”